

hogy valamely új törvény által alólok fölmentetik; e' mulasztását pedig a' rossz időkkel mentegette. Mi lőn ennek a' következménye? Dologtalanság, kereset-hiány, minden üzlet' fenakadása, általános elszegényedés, elégtelenség 's csüggedés még azon családokban is, hol előbb jólét 's meglegedés honolt.

Ugy látszik, a' kornak, mellyben élünk, földadata: megmutatni a' világnak, hogy semminemű államalak sem képes az emberi boldogságot megalapítani; hanem hogy erre más, magasabb erő kívántatik. A' nép eddig hitt vezetőinek, nyomasztó sorsa' javulását új államalaktól várta; de ha egyszer megismerte tévedését, ha egyszer átlátta, hogy sem sajtószabadság, sem társulati, sem választói jog, sem népgyűlés, sem cizfabeszédek, sem népfőlségiség, nem képes az éhezőket kielégíteni, a' mezíteleneket ruházni, a' szomorúakat megvigasztalni, a' betegeket ápolni: bosszút fog állani ámitóin, 's a' legkétségbeesettebb eszközökhöz nyulni. Látták is sokan a' közelgő veszélyt, 's ennek útját állani dicsérendő buzgósággal iparkodtak. Szébbnél szébb tervek készitettek, mint lehetne a' nép' anyagi jólétét előmozdítani. Még ezen tervek' szerzői egész általánosságban szólnak, azt hinné mindenki, hogy ők a' nép' azon boldogítóit, kik a' kenyérszaporítás' titkát találták föl. De ha ajánlataikat a' gyakorlati téren kísértik meg, lehetetlen nem mosolyogni. Egyik az adó' czélszerűbb rendezése által, másik különféle takarékpénztárak által, mások ismét a' munka' rendezése által, a' negyedik kivándorlások által, ez védvámok által, amaz szabad kereskedés által akar segíteni. Ezen tervek több vagy kevesb értékkel birnak, némelyek közülök hasznosak is lehetnek; de társadalmi bajaink' nagyságát tekintve, elvesznek, mint a' vizcsepp a' nagy tengerben.

Nem is lehet csudálni, hogy az említett külső gyógyszerek az európai társadalom' betegségén nem igen segítenek. A' ki elfogulatlan szemmel nézi a' világot, nem fogja tagadni, hogy a' világ belső betegségben sinlődik; el fogja ismerni, hogy mi szellemi betegségben szenvedünk, hogy az emberek' egész gondolkodásmódja ferde irányt vett. Melly igazságból önkényt foly azon következtetés, hogy külső eszközök, legyenek azok különben még olly jók 's czélszerűek, itt mit sem segítenek. Valamint tehát a' figyelmes orvos, mielőtt üdvhozó gyógyszereit alkalmazza, először a' betegség' okait iparkodik kipuhatolni: úgy mi is minden előtt korunk' betegségének okait kifürkészni, 's azt a' maga eredeti kutforrására visszavezetni feladatunknak tartjuk. (Vége köv.)

Bl. F.

Adatok a' szentferencz-rendi szerzet' történetéhez honunkban.

Magyar hazánkban többféle szerzetnek adatott alkalom, hivatásához képest működni, lelki erejét és intézetének szent szellemét kitüntetni. Állításomat mind a' még létező, mind a' már rommá vált kolostorok eléggé bizonyítják, a' történet pedig erősíti. Hazánk minden időben (ha a' lázadások' szakát kiveszszük) elismerte a' szerzetek' bokros érdemeit; mert látta ernyedetlen működésök' gyümölcsét, érezte, sőt élvezte a' fáradságuk szülte meghecsülhetlen hasznát. Itt csak a' ferencziékről akarok részletesen szólni.

Isten látja szívemet, és tudja, mennyi küzdelemben került magamat e' sorok' írására határozni. A' szerénység' alázatosság- és szegénységgel bélelt palástja, ha a' fedhetetlenség' zsinórával köttetik meg, a' magánember' legerősb pajzsa, édes tulajdona, a' békétűrés' főlemészthetlen anyaga, melly mély hallgatásban mutatkozik, az üldözésekben 'Domine ignosce eis'-re fakad. Ha Mutius mondhatta: 'et facere et pati fortia, romanum est'; a' szerzetes tettel bizonyítja, hogy 'et facere, et pati fortia, religiosum est.'

Azonban ha a' 'Religio és Nevelés' 1848-dik évi folyamát olvasom, 's abban a' szerzetekről több egyházi kerületek' közzétett nyilatkozatait, határozatba ment indítványait vizsgálva fontolom, nem szólnom, nem lehet; mert tudom szerzetem' elidegeníthetlen érdemeit, fölfogom uralgó szellemét, jelenével párvalba veszem fényes multját, becsülöm őseim' fáradságot nem ismerő törekvéseit.

Az említett időben ellenünk törnyosodott aljas vádak, sebző nyilként tüntek föl, mellyek tekintve a' hirlapokban közlött gunyos, magát az emberiséget sértő kifakadásokat, a' gyűlölet és vadelménczéség' e' fattyu kinövéseit, az aljas szívnek megannyi szörnyeit, vérezve sujtottak minden jó érzetű szerzetest. Működésünk' köre követelte miveltségünk, lelkészetre edzett képességünk, fensőbb rendeletek szabta tudományokbani jártasságunk 'stb. tagadtatott. Rémeknek festettünk, sötétség' apostolainak, haladás' akadémikainak rágalmaztattunk; fölöttünk 's sorsunkról egyének intézkedtek, kiket a' deák incompetens bírának nevez, egyének, kik előtt belső szerkezetünk, terra incognita; olly időben, mellyben vallás, lelkismeret 's egyéni szabadság hirdettetett, és mégis minden volt az ember, csak szabad nem; midőn mámoros diadalt ült a' henye, de nagy hetet böjtölt a' szorgalom, szóval, midőn nem a' közügy, hanem a' ravaszság' palástja alatt egyéni követelések szerepeltek, midőn az igazság, jog, józan ész háttérbe szoríttatván, a' czégres gonoszság ülte ünnepét, és édes hangba szőtt bosszu vérengzett. Hasztalanoknak kiáltattunk, fájda-

lom! gyakran olyanoktól, kik erőnket leginkább tudák fölhasználni.

A' „Religio és Nevelés” valamint minden igaz ügyet, úgy a' mienket is erélyesen fölkarolta; a' zavarok idejében védő tollal 's alapos elvekkel pártolta a' minden oldalról dühösen, 's epésen megtámadott ügyet, miért hálás köszönetet szavazunk neki.

Noha tudom: „Si recte vivas, non cures verba malorum, namque nostri non est, quid quisque loquatur”, — szót emelek mégis, nehogy valaki „qui tacet consentire videtur”-ral, majd hetedfél század munkája görbitette fejünk fölött kárhozatot mondjon. Itt akaratom ellen is eszembe ötlenek szent Gergely' eme' szavai: „Quis enim amare valet, quod ignorat?” Eszembe ötlök, hogy a' milly képzeink és fogalmaink vannak a' tárgyakról, a' szerint becsüljük vagy vetjük meg, szeretjük vagy gyűlöljük, keressük vagy kerüljük azokat. Gondolom sokan nem ismerik tevékenységünket, 's azért elhatároztam magamban mennyire csekélységetemtől kitelik, a' sz. ferencz-rendi társulatot a' t. olvasó-közönségnek bemutatni. Legezészerűbben pedig úgy gondolom beváltani ígéreteimet, ha általánosan előadom: 1-szor: Minő erőt fejtett ki ez az evangéliumi szőlősgazda' szőlőjében, mint napszámos. 2-szor: Mikor nyert honunkban lelkeszeti képességet, és hogyan működött e' téren? 3-szor: Mi érdemei vannak a' literatura' pályáján? Végre toldalékul a' Boldogságos szűz Mariáról nevezett szent ferencz-rendi kolostorok' viszonyait és működése' körét részletesen előterjesztem.

A' ferencziek szent gerjedelemmel, a' lelkek' üdvét óhajtva, 1219-dik évben törtek át a' magyar határokon; hogy az Ur' szőlőjében mint napszámosok működjenek; de ismeretlen nyelvek, és divatlan ruhájuk tetszésre nem találván, minekutánna tizserei mérészségök ugyan annyiszor visszatörtöltött, boldogabb időkre várakozók Olaszthonba vonulának *)

Két év múlva, t. i. 1221. évben, a' már akkor Olaszthonban elterjedt szerzet' fiai közt, Abraham' atyában magyarra találunk: „Primus ex hungaris S. Francisci sectator legitur Fr. Abrahamus hungarus.” **) Őt Cortonai Illés főkörmánynok (Generalis Minister) Némethonba küldte az evangélium' hirdetésére. Hogyan jutott az említett atya Olaszthonba? Meddig működött az osztrákok közt, 's minő sikerrel apostolkodott e' hazájában? Övéinél ő nyert-e szerzetének maradást és lakot? Nem tudni, annyi azonban bizonyos: hogy 1229-dik évben, a' ferencziek hazánkban már több lakot birtak. 1234-dik évben már „Provincia Strigoniensis”-re akadunk, melly önálló ugyan nem volt, de némi szabadalmakkal mégis birt, mint

kivehetni az 1235-dik évi juniushó' 7-dik napjáról kelt IX. Gergely pápa „Cum Venerabilis Frater” iratából **), mellyet „Praedicatorum Priori, et Minorum Strigoniensium Ministro” küldött. Itt hosszas lenni nem akarok, hisz ez kimerítőleg tárgyalatik névtárunkban.

Midőn IV. Béla király 1238-dik évben a' tatároktól üldözött kunokat olly föltétel alatt, hogy a' katholika hitre térjenek, befogadta, és nekik lakásul a' tiszamelléki földet adta, ferenczieket, mint a' misiókban már akkor jártasokat, küldött hozzájuk: hogy szónoklat és példák által az új vendégeket Krisztusnak megnyerjék *); IX. Gergely pápa' rendeletére keresztes csapatokat gyűjtenek, rendeznek, és vezetnek a' bolgárok ellen, 's így Bélának és a' hazának nem kis szolgálatot tesznek. A' csata' téren evangéliumi lélekkel mint valódi apostolok megjelennek, a' bolgárok közül sokat megtérítvén, az anyaszentegyházat új szerzeménnyel gazdagították. **)

Béla a' ferencziek' ezen erélyes fölléptök által a' haza' boldogítására kitüntetett tevékenységét szabadalmazás kiváltságokkal ajándékozta meg; 's a' szerzetesekhez illő ezen lelkület IV. Sándor' figyelmét sem kerülhette ki, miért 1250. évi áprilhó' 19-dik napján kelt: „Cum hora” okiratban, a' magyarországi ferencziek közül ténitőket rendel: „Dilectis filiis fratribus de ordine minorum, in terris saracenorum, graecorum, bulgarorum, cumanorum, aethiopum, syrorum, yberorum, aliorum, gazarorum, gothorum, zichorum, ruthe-norum seu quarumcunque partium proficiscen-tibus Vos igitur, quos juxta professae religionis officium zelus comedit animarum . . . ad gentes, quae Jesum Christum Dominum non agnoscunt, et ad subtractionis filios, qui sacrae romanae ecclesiae non obediunt, destinamus . . .” Igy ír az említett pápa Jakab' atyához, a' magyar provincia' második főnökéhez. *)

Pápa ő szentsége e' fölszólítása örömmel fogadtatott, mint fényes alkalom, Jézusért szenvedhetni. A' szerzet' tagjai közül számosan hagyák el Magyarországot, azon tartomány felé irányozván utjokat, hol nyelvészeti ismeretségek sikeresb lelki aratást föltételezett. Nevezetesen magyar születésű Domonkos atya Tatárországba ment, hol vértanui borostyánnal korszoruztatott apostolkodása. *) 1338-dik évben ismét Tatárországba a' kunokhoz, és 1348-ban a' Magyarországot környező népekhez számos egyéneket küldött a' magyar provincia: minő sikerrel? szól a' történet.

Midőn I. Lajos király 1368-dik évben István bosznnyák fejedelemnek, mint ipának, segedelmet kül-

*) Waddingus ad Annum 1219. Nro 42.

**) Wadd. ad annum 1221. Nro 5. et seqq.

*) Bullarium Franciscanum Tom. I. pag. 164.

**) P. Martinus Szent-Iványi in Paralip. fol. 167.

*) Wadd. ad annum 1238. Nro 23. 24.

**) Wadd. ad annum 1258.

*) Chronica antiqua ordinis.

dött a' nyughatatlankodó eretnekek ellen, István és Tamás esztergomi érsek' tanácsára és javallatára a' ferencziek közül több tántoríthatlan jellemű, a' szükséges nyelvekben jártas, Jézus tudományában kitűnő egyént küldött a' magyar sereghez, kik nem csak a' tábor' embereinek erkölcsaire ügyeltek, hanem a' legyőzött népet Jézus' tanításába avatván, a' romai katolika anyaszentegyház' kebelébe vezették. E' nyereséget V. Orbán pápa Tamás érsekhez irt levelében nagy tetszéssel fogadta, és hogy az e' pályán próbált ferencziek mentől tovább haladhassanak, atyailag rendelé: hogy az esztergomi, kalocsai és csanádmegyebeli áldozárok, mint rendes lelkészek, a' ferencziek' helyét elfoglalván, a' nyert kincset őrizték. *) E' küldöttség hét vértanút számlál.

A' tizenegyedik századtól kezdve egész 1552-dik évig, ha a' jeruzsalemi missiót más egyes esetekkel kiveszszük, a' missiók megszűnván, a' szerzet' erejét hazánk használta föl.

A' reformatio' százada tágas mezőt nyitott az apostolkodásra. Noha 1521. évben Lajos király, e' néven II., országgyűlésileg Luther Márton' tanításának elnyomására minden alkalmat fölhasznált, de a' testnek annyira kedvező, az egyházi fegygyel ellentétbe lévő, annyi szent kapcsot földuló ujitásait nem akadályozhatta. Ide járult a' haza' nyomorteljes és bonyolodott állapota.

Alig terjedt e' két magyar hazában az új tanítás, már is a' ferencziek kezdték érezni irtó eszközeinek dühös sértéseit, elpalástolt elveinek mérgét. Nagy-Szebenből 1529-dik évben kitiltattak, a' kolostori szerek letartóztattak, a' templom' ékei, az ősz katolikus ajtatosság által Isten' nagyobb tiszteletére ajándokul nyújtott kincsei elraboltattak. Négy év múlva Zápolya János' hatalma 's tekintélye visszaadta ugyan a' kipusztított kolostort, mint az 1533. évi káptalani rendeletek közt olvashatni, de ezen birtok soká nem tartott, mert 1534-dik évi rendeletek már hallgatnak az említett kolostorról; hihető az evangelium' erélyes hirdetése száműzésöket sürgette és eszközölte.

Ha tekintetbe vesszük ama' kitűnő munkát és fáradságot, melyet a' sz. ferencz-rendiek az evangelium' hirdetésében, és a' katolika hit' terjesztésében a' főn kitűzött évtől egész 1778-dik évig kifejtettek, az ellenök tornyosult üldözéseket, melyeket Jézusért szenvedni, elég szerencsések valának, eléggé nem csudálhatjuk. A' hány kolostor, annyi rendíthetetlen kőszál, annyi missiotanya, honnan mint a' munkás méh, evangelium-, kereszt-, imakönyv- 's olvasóval edzve, sorsukat az isteni gondviselésre bízva, bejárták a' körülfekvő vidéket, szántók, vetők, kaszások, kapások, aratók közt mint valódi apostolok léptek föl, a'

test' táplálásáról mit sem gondolva, az eltévelyedett juhok' üdvét éhezvén és szomjazván; itt Jézus' örök-ké fenmaradandó ígétét hirdették, amott az új tan' mestereit czáfolták, itt a' hallgatók' fogékonyságához szabott tanítást tartottak, amott az igazán megtérőknek bünbocsánatot hirdettek. Bajnoki bátorsággal bejárták a' legveszélyesb csáblegelőket; gyakran gyalázat, szenvedély, düh' töviseitől sebesülve, de mégis örömmel térének tanyájukba, mert a' lelki nyereség tudata balzsam vala sebökre. Mások, főleg a' pusztult kolostorok' egyénei, Zala, Somogy, 's Vas megyék' rengetegeit vevék célul, remetei szigor követelte életet éltek, tulajdon kezeik emelte lakukat templom-má és iskolává alakítván, a' környék' tanítói, és áldozáraivá váltak: mint a' sz. lászlói, németh-újvári, simontornyai 'stb. kolostorok' eredete bizonyítja. (Folyt. köv.)

EGYHÁZI TUDÓSÍTÁSOK.

Magyarhon.

Pest. Febr. 3. Főméltóságú herczeg-primásunk, Sci-tovszky ker. János fényes beiktatásának magasztos ünnepélye után érseki megyéjének kormányát átvén, azon szeretetének, mellyel összes hívei iránt viseltetik, legujabb tanuságát adá, midőn a' zordon téli időben Pest városa' lakosait magas jelenlétével szerencsétlenni méltóztatott. Valóban, Pest' polgárai látván azon hitbuzgalmat, melly ő herczegségét a' mindenható Isten' oltárának zsámolyához ragadta, hogy ott bold. szűz Mária' gyertyaszentelő ünnepén, a' szokásos gyertyaszentelést és körmenetet végezze, 's azután a' vérontásnélküli áldozatot fényes egyházi szertartással, mélt. Bezeredy Miklós, Fogarasy Mihály és Lipthai Antal püspökök 's egyéb szolgálattevő áldozárok' segédlete mellett, bemutassa; teljes szív- és lélekből kiálthatták: „Áldott, ki az Ur' nevében jő!” A' fényes szertartásról csak későn értesült népség lassankint egészen megtölté a' tágas templomot, áldást nyerni óhajtván azon főpap' kezéből, kinek hatásától a' jámborok a' hitnek fölvirágzását remélik, a' gonoszok ármányaik' meghiusulását rettegik. A' városi tanácsnak számos tagjai az ünnepélyre megjelenvén, 's a' megszentelt gyertyákat a' herczeg' kezének megcsókolása mellett átvén, az ajtatoskodó nép közé vegyültek, 's a' templombani menetet elvégezve, ő herczegségét az oltárhoz visszakisérték. — A' magasztosságában nagyszerű karzene által is nyert ünnepély után, a' kegyes főpap az előtte letérdelt népre áldását adva, lakába visszatért, hol számos tisztelőket, ezek közt a' pestbudai kerületi papságot is fogadni méltóztatott. Szabadjon örök emlékül e' lapok' soraiban ő herczegségének csak azon szavait följegyeznünk, hogy az őt gyámolító, követő, vele derű- és boruban együtt harezoló papságának nem csak atyja, hanem vigasztalója is kíván lenni. Ő herczegsége kegyesen elhatározván a' helybeli mindenemű intézetek, iskolák, plebiák' meglátogatását, ezek-

*) Wadd. 1368. Nro 1.